

євроінтеграційних процесах». Київ: Київський міжнародний університет, 17–18 лютого 2007 р. С.264–271.

2. Блінов О. А. Психологічне забезпечення переговорного процесу: навч. посібник. Київ: НАУ, 2013. 248 с.

3. Гірник А., Бобро А. Управління спілкуванням і технологія переговорів. *Командор. Вісник державного службовця України*. 1997. № 2. С. 32 – 33.

4. Тренінг організації ведення переговорів: консп. лекцій / Укл.: С.С. Яремчук. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 108 с.

5. Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с.

Наталя ОСМАЧКО

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна

ПСИХОЛОГІЧНІ БАР'ЄРИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сучасна шкільна освіта стоїть перед низкою важливих завдань та викликів, серед яких особливе місце займає вивчення іноземних мов молодшими школярами. Однак, в умовах війни та геополітичних нестабільностей, які стали невід'ємною частиною сучасної реальності, навчання стає складнішим завданням.

Під час взаємодії вчителя з учнями молодшого шкільного віку в процесі вивчення іноземної мови виникає низка психологічних бар'єрів, які можуть впливати на якість навчання і стосунки між педагогом та учнями. Важливо враховувати, що саме в умовах війни діти стають особливо вразливою віковою категорією через вплив різних стресових чинників на їхній психоемоційний стан. Тому в складних умовах сьогодення вчитель має реалізувати особистісно-орієнтований підхід до кожного учня, особливо на уроках іноземної мови,

вивчення якої часто викликає труднощі в учнів, зумовлені різними психологічними бар'єрами комунікативної взаємодії вчителя з учнями.

У психології під бар'єрами розуміють певні перешкоди, що заважають досягненню взаєморозуміння між людьми. Ці бар'єри можна розділити на два основних типи: змістові і психологічні бар'єри. Змістові бар'єри виникають внаслідок різного сприйняття та розуміння одних і тих самих явищ, що призводить до ускладнення спілкування та взаєморозуміння між партнерами. Психологічні бар'єри, своєю чергою, виявляються в підсиленні негативних емоцій, таких як: сором, провина, страх, та внутрішніх індивідуальних особливостей (тривожність, занижена самооцінка тощо). Ці психологічні бар'єри можуть призводити до надмірної пасивності або, навпаки, занадто активної реакції суб'єкта, що ускладнює виконання ним певних завдань та ефективну комунікацію [1, с. 286].

Загалом психологічний бар'єр розуміють як складний мотиваційний психічний стан, що блокує бажані дії в конкретних ситуаціях і часто супроводжується стресом, особистісною невизначеністю та емоційними виявами негативних станів [3, с. 5]. Розуміння та подолання цих бар'єрів стають надзвичайно важливими для забезпечення ефективного навчання та психологічної підтримки учнів.

Мовний бар'єр є результатом психологічних чинників і виникає тоді, коли учень не проявляє достатньо позитивної мотивації навчання та демонструє сильну сором'язливість, уникає активної участі в комунікативних ситуаціях, що утруднює відповіді на запитання.

Існують різні фактори, які можуть призвести до виникнення мовного бар'єру. Один із них – страх учня висловлюватись іноземною мовою, страх зробити помилку, що може призвести до сміху або виправлень іншими учнями. Другим чинником, який може спричиняти цей страх, є особистість вчителя. Вчителі деколи намагаються швидко говорити, часто виправляти помилки учнів та надмірно їх критикувати [2].

Ще одним важливим фактором є урахування індивідуально-психологічних особливостей учнів та їх особливостей навчання. Вчителю необхідно бути уважним до пізнавальних потреб своїх учнів та адаптувати навчальний процес до їхніх індивідуальних можливостей. Важливо аналізувати навчальні досягнення та проблеми, з якими зіштовхуються учні, і враховувати ці особливості при виборі методів і засобів навчання іноземної мови.

Слід пам'ятати, що учні молодшого шкільного віку вирізняються віковими особливостями, серед яких психологи виокремлюють підвищену емоційність, низький рівень концентрації уваги, імпульсивність та реактивність. Вони можуть мати обмежені навички планування, узагальнення та систематизації інформації [4, с. 141-142]. Важливо також враховувати фізичні, соціальні, мовні та пізнавальні особливості цієї вікової групи. Діти молодшого шкільного віку активні, рухливі, вони виявляють інтерес до нових ідей та можуть вивчати навколишній світ через ігри. Враховуючи ці особливості, вчителю іноземної мови необхідно прагнути сформувати у молодших школярів позитивну мотивацію до вивчення іноземної мови.

Мотивація є одним із ключових чинників у процесі вивчення іноземної мови. Як відомо, виділяють два основних види мотивації – внутрішню, яка виникає, коли учень вивчає те, що йому подобається, і зовнішню, яка спонукає учнів вивчати мову, щоб отримати певну користь, наприклад, добре здати тест. Проте результати цієї мотивації можуть бути тимчасовими, і багато учнів можуть припинити вивчення мови, як тільки досягнуть своєї мети.

Деякі учні можуть почати вивчати іноземну мову з великою мотивацією досягти успіху, але з часом, стикаючись з труднощами, втрачають бажання вчитися і перестають активно брати участь у комунікативній взаємодії під час навчання. Серед засобів, які можуть допомогти залучити учнів до вивчення іноземної мови, варто виокремити такі, як: створення емоційно-позитивної атмосфери на уроці, проведення дидактичних ігор, які допомагають знизити емоційну напругу під час занять. Також необхідно з розумінням ставитися до

помилки учнів і підтримувати їх, коли вони намагаються висловлюватися іноземною мовою, оскільки це сприяє підвищенню їхньої самооцінки.

Вибір методу подолання психологічних труднощів у процесі вивчення іноземної мови є надзвичайно важливим. Н.В. Сопілко виокремлює розвивальну, захисну, пасивну, депресивну й афективно-агресивну стратегії подолання психологічних бар'єрів [2, с. 118]:

1) розвивальна стратегія є характерною для учнів, які володіють оптимістичним світоглядом, позитивною самооцінкою, реалістичним підходом до життя і мають виражену мотивацію до досягнення своїх цілей;

2) захисна стратегія є характерною для учнів, які можуть виконувати певні завдання і досягати позитивних результатів, використовуючи захисні механізми в ситуаціях, коли виникають труднощі;

3) пасивна стратегія є типовою для учнів, які не мають сильного бажання до самостійності у навчанні і віддають перевагу стандартним методам та розв'язанням навчальних завдань;

4) депресивну стратегію використовують учні, які не здатні самостійно вирішувати власні психологічні проблеми. Така стратегія належить до деструктивного способу подолання психологічного бар'єру;

5) афективно-агресивна стратегія характерна для учнів, чия поведінка відзначається виразною агресією, що ускладнює знаходження позитивних способів вирішення труднощів, які можуть виникати під час навчальної діяльності.

Безперечно, найбільш ефективним способом подолання психологічних бар'єрів у вивченні іноземної мови є, на нашу думку, розвивальна стратегія, яка забезпечує конструктивний підхід до подолання труднощів. Використання цієї стратегії сприяє розвитку пізнавальної активності, емоційної стійкості, самоконтролю, відповідального ставлення учнів до навчання.

Отже, можна зробити висновок, що проблема психологічних бар'єрів комунікативної взаємодії вчителя з учнями початкових класів у процесі вивчення іноземної мови залишається актуальною і потребує подальшого дослідження. З

метою вирішення цієї проблеми вчителі повинні формувати в учнів позитивну мотивацію навчання, враховувати вікові та індивідуально-психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку, дотримуватись розвивальної стратегії щодо подолання психологічних бар'єрів. Це сприятиме ефективній комунікативній взаємодії вчителя з учнями під час вивчення іноземної мови та забезпечить психологічну підтримку молодших школярів у процесі навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Висоцька О. Л. Психологічні бар'єри під час вивчення іноземних мов: передумови формування та організація подолання. *Іноземна філологія*. 2015. Вип. 128. С. 285–291.
2. Войцьо І. М. Особливості подолання психологічних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови. *Наукові праці. Серія: Педагогіка*. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. Вип. 314. Т. 326. С. 116–119.
3. Гірняк А., Васильків О. Психологічні бар'єри у взаємодії викладача й студентів та шляхи їх ефективного подолання. *Психологічні перспективи*. 2019. Вип. 33. С. 79–90.
4. Городецька О. Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови учнів молодшого шкільного віку. *Нова педагогічна думка*. 2016. № 1 (85). С. 140–143.
5. Массанов А. В. Психологічні бар'єри в професійному самовизначенні особистості. Одеса : Видавець М. П. Черкасов, 2010. 371 с.
6. Сопілко Н. В. Особливості подолання психологічних бар'єрів у студентів у процесі навчання: дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Хмельницький, 2008. 268 с.
7. Яковлева Н. В. Деякі особливості виявлення комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземних мов. *Психологія* : зб. наук. праць. Вип. 11. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2000. С. 360–366.
8. Яковлева Н. В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 20 с.